

Nieuw auteursrecht nog steeds uit balans

Willem Vanneste, archivaris Universiteit Antwerpen en voorzitter VVBAD-sectie Archief en Hedendaags Documentbeheer

Op 26 maart keurde het Europese Parlement een nieuwe richtlijn inzake 'auteursrechten in de digitale eengemaakte markt' goed. 'Europa' wil hiermee de regelgeving harmoniseren en tegelijk aanpassen aan de nieuwe realiteit ontstaan door de verregaande digitalisering van onze maatschappij. Veel aandacht gaat naar nieuwigheden zoals de bescherming van persuitgevers tegen het gratis hergebruik van hun content of de verplichting voor online deelplatformen om wat gebruikers uploaden te filteren. Helaas verandert er niets aan de voornaamste aberratie van de wetgeving op auteursrechten. De onvoorwaardelijke, zeer brede en abnormaal lange bescherming tot 70 jaar na overlijden van de auteur blijft behouden.

Als archivaris zou ik me graag aanpassen aan de nieuwe digitale maatschappij maar veel soelaas biedt deze nieuwe richtlijn niet. De uitzonderingen voor archieven, bibliotheken en musea om in beperkte mate auteursrechtelijke beschermd werken te mogen tonen en reproduceren krijgen een facelift, een laagje digitaal vernis maar fundamenteel verandert er eigenlijk niets. Zodra je documenten jonger dan 150 jaar digitaal wil ontsluiten begeef je je op glad ijs en is de illegaliteit nooit ver weg.

De regelgeving is gemaakt op maat van auteurs en de mensen rondom hen voor wie de creaties een bron van inkomsten zijn. Dezelfde regels gelden echter ook voor wat Jan met de Pet of Eleenoor op Kantoor op een blauwe maandag maakt in het kader van hobby of werk. Het tekstje voor de website, de foto's van de personeelsuitstap, de nota over meer groen op kantoor, de aankondiging van de jaarlijkse beurs, ... allemaal 'werken' die mogelijk auteursrechtelijke bescherming genieten. Zolang het maar een vorm heeft en enigszins origineel is. Omdat we niet weten wie Jan of Eleenoor juist zijn en niet weten hoe ze te bereiken kunnen we hen niet om toestemming vragen. En ja, we kunnen navraag doen en mits enige moeite zou het moeten lukken om Jan, Eleenoor of een van hun nabestaanden terug te vinden. Het probleem is echter dat in een gemiddeld archief duizenden, zo niet tienduizenden Jannen en Eleenoren voorkomen.

Natuurlijk weten wij als archief of culturele instelling dat auteurs moeten leven van hun auteursrechten. Zij hebben recht op bescherming. Ze hebben tijd en moeite gestoken in hun creatie, tijd en moeite die vergoed moet worden. Het is maar redelijk dat ook archieven en cultuurinstellingen deze rechten respecteren en waar nodig billijk vergoeden. Maar bedenk wel dat ondanks de reikwijdte van de wetgeving het grote geld helaas niet altijd naar de creatievelingen gaat. Vaak gaat het naar de uitgevers, producenten en andere belanghebbenden die rechten van hen afkochten voor een

bescheiden vergoeding. Zij zijn het die met succes lobbyen voor een steeds maar verder uitdijend auteursrecht.

De regelgeving inzake auteursrechten voorziet geen registratieplicht. Vanaf het moment dat je iets creëert geniet je auteursrechtelijke bescherming. Je moet daar niets voor doen. Je moet geen formulier invullen. Je moet niet naar een of andere officiële website gaan en je creatie registreren. Dat staat in schril contrast met bijvoorbeeld uitvindingen. Voor je wondergeneesmiddel tegen alzheimer moet je een octrooi aanvragen om 20 jaar bescherming te genieten. Voor de verpakking die Linda voor het nieuwe geneesmiddel ontwerpt genieten zij en haar nabestaanden echter tot 70 jaar na haar overlijden auteursrechtelijke bescherming zonder enige verplichting.

Voorgaande illustreert hoe de balans uit evenwicht is geraakt. De bescherming zonder enige registratieplicht is bij aanvang niet slecht. Ze beschermt de auteur tegen uitbuiting en het onder druk afstaan van zijn creatie en of rechten. Maar waarom moet die bescherming gelden tot 70 jaar na overlijden? En dat zonder enige verplichting om wat dan ook te registreren? Dit zijn beschermingstermijnen die vooral interessant zijn voor vennootschappen die vermogensrechten van auteurs in hun portefeuille hebben, niet zozeer voor de auteurs zelf.

Waarom niet de beschermingsduur zonder registratieverplichting beperken tot 20 jaar? Zo moet de auteur zich op het moment van creatie geen zorgen maken over formaliteiten en moet hij niet bang zijn dat iemand zijn werk zal stelen of hem onder druk zal zetten het auteurschap af te staan. Wil de auteur na 20 jaar alsnog een langere bescherming, dan kan hij zijn werk laten registreren en een langere bescherming genieten. Zonder registratie geniet je na 20 jaar geen auteursrechtelijke bescherming meer. Zo kan je als beheerder van archieven en collecties tenminste op een werkbare wijze controleren waarvoor nog auteursrechten gelden. En kan je op legale wijze en binnen een redelijke termijn materiaal digitaal beschikbaar stellen van het publiek. Tot nut van 't algemeen.

(Definitieve versie gepubliceerd in De Standaard van 27/3/2019)